

ЖИВІ СИСТЕМИ В ІНТРОДУКЦІЙНОМУ ПРОЦЕСІ: ВИЗНАЧЕННЯ І ТИПІЗАЦІЯ

*Слюсар С. І., кандидат біологічних наук
Ботанічний сад НУБіП України
ekosocio@gmail.com*

Задіяними в інтродукційному процесі можуть бути різноманітні біологічні системи – біосистеми-донори, біосистеми-реципієнти, біосистеми-діаспори, біосистеми-транзитні тощо [1]. З основ вчення про біосферу випливає, що живими є утворені живою речовиною (організмами) – біоорганічні, а також організовані живою речовиною (життєдіяльністю біоти) – біокосні її компоненти. Тому, живими системами вважають: 1) біосистеми надорганізмового рівня організації – біотичні угруповання, екосистеми (біогеоценози); 2) індивідуальні організми; 3) структурно-функціональні їх частини.

Як сукупність теоретико-методологічних засад природознавства, сучасна (ноосферна) парадигма пізнання живих систем уособлює в собі принцип єдності живої речовини й, відповідно, цілісності, або єдності біосфери на всіх рівнях системної організації. Адже в епоху антропоцену масштабні перетворення в ній детерміновані взаємозв'язком між усіма формами руху матерії й, насамперед, в живих її системах на різних ієрархічних рівнях. При цьому вища форма – соціальна, синтезує в собі відносно нижчі.

Отже, в контексті становлення і розвитку ноосферної парадигми, на основі вчення про біосферу і ноосферу й завдяки низці відомих наукових підходів, можемо констатувати, що живими (відкритими, здатними до саморегуляції, самовідтворення, самовідновлення, розвитку) є також й соціальні системи [2]. Це обумовлено й тим, що інваріантною базовою характеристикою біологічних і соціальних систем є середовищевірною функція живої речовини, яка виявляється у життєдіяльності організмів і людини – організовує як природне, так і соціоприродне середовище біосфери.

Біоорганічною (живою) системою є певна компонента живої речовини біосфери: клітина, тканина, орган, структурний елемент органу, біотичне угруповання (біоценоз, фітоценоз, популяція, синузія, консорція й інші). Поняття «біокосна система» визначають як єдність утворену організмами та середовищем їх існування. До таких систем відносять екосистеми різних рангів, що складаються з

біоценозів та біотопів, містять у своєму складі живу та неживу речовину [2]. Соціальною (живою) системою в межах біосфери можливо вважати організовану живою речовиною соціоприродну підсистему, що за нашим визначенням, відповідає поняттю «екосоціальне середовище» [3]. В ньому відбувається перебіг соціального (матеріального та ідеального) буття людини. Прикладом є урбоекосистема, як природно-територіальний комплекс.

Таким чином, задіяні в інтродукційному процесі живі системи, доцільно типізувати й, відповідно, характеризувати за співвідношенням біотичної (живої речовини) та абіотичної (іншої речовини) компонент біосфери, а також за параметрами якісного стану біотичної компоненти:

- живі системи першого типу, або біоорганічні – біологічні системи утворені переважно живою речовиною, тобто, організмами;

- живі системи другого типу, або біокосні – біологічні системи організовані життєдіяльністю організмів (живою речовиною), у складі яких суттєво переважає абіотична компонента (нежива речовина);

- живі системи третього типу, або соціальні (соціоекосистеми) – найскладніші системи біосфери організовані сумісною життєдіяльністю її організмів, а також певною людською спільнотою – живою речовиною й, зокрема, розумною її формою.

У запропонованій типізації живих систем за базовий критерій щодо їх диференціації обрано характеристику кількісного і якісного стану живої речовини як системотвірного чиннику, що вказує на найсуттєвіші відмінності між ними і, таким чином, на головні базові ознаки їх структурно-функціональної організації. Найбільшими «вузлами» абстрагування за якими можливо розподілити всі живі системи біосфери є: а) надрівень біоорганічних систем; б) надрівень біокосних систем; в) надрівень соціальних (соціоприродних) систем.

Список використаних джерел

1. Слюсар, С. І. Біологічні системи в інтродукційному процесі (переселення, випробування, моделювання). *Рослини та урбанізація: матеріали сьомої Міжнародної науково-практичної конференції* (с. 91-93). 3 березня, 2018, Дніпро, Україна: ДДАЕУ.

2. Слюсар, С. І. Щодо питання концептуалізації поняття «жива система» у зв'язку з фітоінтродукцією. *Флористичне і ценотичне різноманіття у відновленні, охороні та збереженні рослинного світу: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (с. 68-70). 23-25 квітня, 2018, Київ, Україна: Вид-во Ліра.

3. Слюсар, С. І. & Кузнецов, С. І. (2016). Теоретичні передумови розвитку та застосування екосоціального підходу в інтродукційних дослідженнях. *Інтродукція рослин*, (4), 3-11.

Міжнародна науково-практична конференція з нагоди 185-річчя ННІ лісового і садово-паркового господарства НУБіП України

ЛІСІВНИЧА ОСВІТА ТА НАУКА В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

КИЇВ • 5-6 червня
2025

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ЛІСОВОГО І
САДОВОПАРКОВОГО ГОСПОДАРСТВА**

ТОВАРИСТВО ЛІСІВНИКІВ УКРАЇНИ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

**УЧАСНИКІВ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
«ЛІСІВНИЧА ОСВІТА ТА НАУКА В
УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ
ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ
УКРАЇНИ»
(5 – 6 червня 2025 року)**

КИЇВ – 2025

Міжнародна науково-практична конференція «ЛІСІВНИЧА ОСВІТА ТА НАУКА В УМОВАХ НАЦІОНАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ».

Рекомендовано до друку науковою радою НДІ лісівництва та декоративного садівництва Національного університету біоресурсів і природокористування України (протокол № 9 від 19 травня 2025 р.)

Відповідальні за випуск:

директор НДІ лісівництва та декоративного садівництва,
кандидат сільськогосподарських наук, доцент О.П. Бала

кандидат технічних наук, доцент О.Ю. Горбачова

© Національний університет біоресурсів і природокористування України,
ННІ лісового і садово-паркового господарства,
НДІ лісівництва та декоративного садівництва, 2025